

7. Shchekotikhina, Ye.A. (2012), "Strategic analysis of the competition organization", *Internet-zhurnal «Naukovedeniye»*, available at: <http://naukovedenie.ru/PDF/100ergsu412.pdf>. (access date April 08, 2016).
8. Merkulova, Ye.V. (2006), "Tools of strategic management of enterprise", *Sovremennyye problemy nauki i obrazovaniya*, no. 4, pp. 114-116.
9. Romanova, S.V. (2012), "Standardization scorecards strategic", *Problemy sovremennoy ekonomiki*, no. 7, pp. 228-233.
10. Hordiienko, P.L., Didkovska, L.H. and Yashkina, N.V. (2008), *Stratehichnyi analiz* [Strategic analysis], Alerta, Kyiv, Ukraine, 478 p.
11. Kovtun, O.I. (2007), *Stratehiia pidpriemstva* [Business Strategy], Novyi svit – 2000, Lviv, Ukraine, 324 p.
12. Ansoff, I. (1989), *Strategicheskoye upravleniye* [Strategic Management], Ekonomika, Moscow, Russia, 519 p.
13. Tompson, A.A. and Striklend, A.Dzh. (1998), *Strategicheskii menedzhment. Iskusstvo razrabotki i realizatsii strategii* [Strategic Management. Art of developing and implementing strategies], Banki i birzhi, YUNITI, Moscow, Russia, 576 p.
14. Doloh, T.I. (2013), "Strategic analysis of the enterprise environment", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 15, pp. 46-48.
15. Levyk, I.S. "The essence of strategic analysis and its significance for business management available at: <http://ena.lp.edu.ua:8080/bitstream/ntb/2742/1/19.pdf> (access date April 08, 2016).
16. Marmul, L.O. (2011), "The role of strategic analysis in the management of production activities of agricultural enterprises", *Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahrarnoi akademii*, vol. 2, v. 1, pp. 152–156.
17. Bogatyrev, M. "The use of strategic management in agriculture", available at: <http://acualicio.us/ispolzovanie-metodik-strategicheskogomenedzhmenta-v-sfere-selskogo-hozyaystva> (access date April 08, 2016).
18. Kolesnyk, V.M. and Bozhko, S.M. (2009), "Development strategies of agricultural enterprises", *Efektivna ekonomika*, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=49> (access date April 08, 2016).
19. Brukhanskyi, R.F. (2014), *Oblik i analiz u systemi stratehichnoho menedzhmentu ahrarnoho pidpriemnytstva* [Accounting and analysis of the strategic management of the agricultural business], TNEU, Ternopil, Ukraine, 384 p.
20. Zorina, O.A. (2011), "Analytical view of the nature of the strategic analysis of joint stock companies", *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*, no. 5, vol. 2, pp. 309-313.
21. Bohataia, I.N. and Ivashinenko, L.O. (2008), "Strategic account as a perspective direction of development of accounting", *Uchet i statistika*, no. 2 (12), pp. 13–19.

УДК 336:330.631

**Крюкова І.О.,
д.е.н., доцент,
завідувач кафедри бухгалтерського обліку і аудиту
Одеський державний аграрний університет**

АУДИТ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АГРАРНИХ ФОРМУВАНЬ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

**Kryukova I.O.,
dr.sc.(econ.), assoc. prof.,
head of the department of accounting and auditing
Odessa State Agrarian University**

AUDIT OF SOCIAL RESPONSIBILITY OF AGRICULTURAL ENTERPRISES AS A TOOL TO ENSURE SOCIAL AND ECONOMIC SECURITY OF RURAL AREAS

Постановка проблеми. Трансформаційні зрушення, які супроводжують розвиток системи ринкових відносин у сфері вітчизняного аграрного виробництва за останні роки, характеризуються наявністю когнітивних дисонансів, які передусім стосуються розвитку сільських територій. Набуття України статусу провідного експортера на європейському рівні та стратегічно визнана пріоритетність аграрного сектору супроводжуються загостренням складних проблем загального зниження рівня добробуту сільського населення, відтоку інтелектуального капіталу з сільської місцевості та занепадом соціальної інфраструктури села. Першопричиною загострення соціальних ризиків розвитку сільських територій є економічна площина, незадовільний стан індикаторів якої формує цілий комплекс загроз ефективному функціонуванню аграрного виробництва та її соціальної сфери.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-практичній проблематиці забезпечення сталого розвитку сільських територій приділена значна увага з боку відомих вчених, провідний вклад з яких зробили: В.В. Борщевський [1], Т.Г. Васильців [2], В.М. Геєць, І.Ю. Гришова [5], Л.В. Забуранна [7], М.Й. Малік, О.М. Онищенко, П.Т. Саблук [12], В.М. Трегобчук, А.М. Третяк [14], В.В. Юрчишин [17] та інші. Разом з тим, реалізація євроінтеграційної моделі розвитку вітчизняного аграрного сектору висуває нові вимоги не тільки до діяльності аграрних формувань, але й сукупність соціальних стандартів і нормативів якості життя для сільського населення. В сьгоднішніх умовах вкрай обмежених фінансових можливостей держави щодо фінансового забезпечення сталого розвитку сільських територій частину функцій їх відродження має брати на себе соціально відповідальний аграрний бізнес. Такі системні трансформації об'єктивно потребують глибокого опрацювання теоретичного, методичного і практичного базису оцінки можливостей і результатів діяльності соціально-орієнтованих бізнес-структур. Питанням аудиту соціальної відповідальності присвячено багато праць вітчизняних і зарубіжних науковців, серед яких слід відмітити: Т.М. Гнат'єву [3], Л.І. Голинач [4], О.О. Охріменко [9], Г.Ф. Хорунжого [15], П. Шлендера, А. Шулуса [16], А. Куре, Р. Ватьє, Ж. Ігаленс, Дж. Акерлофа та інших. Аспекти соціального аудиту вченими розглядались з ґрунтовних системних позицій, однак практично відсутні праці, які досліджують зв'язок аудиту соціальної відповідальності аграрного бізнесу із соціально-економічною безпекою сільських територій, що актуалізує обрану наукову проблему та вимагає проведення подальших наукових досліджень.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка методичних положень щодо імплементації аудиту соціальної відповідальності у практичну діяльність аграрних формувань в контексті забезпечення соціально-економічної безпеки сільських територій.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науковій літературі питання розвитку сільських територій досліджується, переважно, через призму таких понять, як «соціально-економічний розвиток сільських територій», «організаційно-економічний розвиток сільських територій», «стратегія розвитку сільських територій». Поряд з цим, критична ситуація, яка склалась у сфері соціального забезпечення населення сільської місцевості, демографічні характеристики розвитку села та їх економічна площа вже сьогодні об'єктивно вимагають дослідження системи існуючих ризиків і загроз у системі соціально-економічної безпеки сільських територій. Соціально-економічну безпеку вчені досліджують на національному, регіональному галузевому рівні, рівні окремого суб'єкта господарювання.

Стратегічними напрямками розвитку сільських територій в сучасних умовах Юрчишин В.В. об'єктивно називає «...невідкладне припинення системної деградації села з метою збереження та відродження сільських територій» [17, с.7]. Глибоке розуміння існуючих проблем та беззаперечна актуальність реалізації обґрунтованої політики сталого розвитку сфери вітчизняного сільськогосподарського виробництва, що нерозривно пов'язано із проблемами села, формують передумови виникнення нових методичних підходів до дослідження проблеми забезпечення належного рівня соціально-економічної безпеки сільських територій.

У відповідності з Законом України «Про основи національної безпеки України» основними її елементами є: економічна безпека, демографічна безпека, екологічна, продовольча безпека, інформаційна безпека, політична [11]. Сутність соціально-економічної безпеки науковці найчастіше трактують на рівні окремого підприємства та включають у її склад фінансову складову, кадрову, техніко-технологічну, інформаційну політико-правову, екологічну та силову складові [2, с. 62; 2, с. 60].

Вирішення завдань забезпечення сталого розвитку сільських територій в контексті реалізації Державної цільової програми сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року відбувається через опрацювання механізмів забезпечення демографічної безпеки, екологічної, економічної та продовольчої безпеки сільської місцевості України [6]. Разом з тим, в Концепції відсутнє поняття «соціально-економічна безпека» та критерії вимірювання її рівня.

Соціальна безпека в макроекономічному аспекті трактується як захист життєво важливих інтересів суспільства, особи і сім'ї від зовнішніх і внутрішніх загроз [12, с. 52]. Основними її об'єктами виступають соціальні інститути, групи, спільноти, індивіди [14, с. 121]. Каркас для їх успішної імплементації і втілення, і функціонування в межах цієї системи формують умови економічного середовища [5, с. 130].

Соціально-економічну безпеку розвитку сільських територій доцільно розглядати як здатність протидіяти реальним та потенційним ризикам і загрозам їх сталого розвитку, при якому формуються сприятливі умови для підвищення рівня добробуту населення села та досягнення стратегічних цілей і завдань існування сільських територій. Це стан захищеності соціально-економічних інтересів суб'єктів сільських територій, в першу чергу, сільського населення.

Структурний поділ складових соціально-економічної безпеки сільських територій доцільно провести в розрізі її домінуючих блоків: соціального та економічного. До складу соціальної безпеки сільських територій необхідно віднести такі складові:

- безпека духовного, соціального та фізичного розвитку особистості і сільського населення території;
- безпека розвитку соціальної інфраструктури сільської території та стан її відповідності

потребам населення даної місцевості;

- демографічна безпека
- інтелектуальна безпека;
- безпека демократичних інститутів управління розвитком сільських територій та їх суб'єктів.

З точки зору наявності економічного блоку у складі соціально-економічної безпеки розвитку сільських територій слід виділити наступні елементи:

- безпека зайнятості сільського населення;
- продовольча безпека сільського поселення;
- виробнича безпека суб'єктів аграрного бізнесу даної сільської місцевості;
- інвестиційна безпека сільської території;
- фінансова безпека території;
- безпека розвитку соціально-відповідального аграрного бізнесу.

В умовах традиційно недостатнього рівня фінансування розвитку сільських територій України сукупність функцій щодо підвищення рівня соціально-економічної безпеки села має брати на себе соціально-відповідальний аграрний бізнес. Світова практика аргументовано свідчить, що в сучасних умовах соціально-відповідальний бізнес формує не тільки прозору сферу відносин із сукупністю суспільних груп, але й приймає активну участь у механізмі фінансового забезпечення реалізації цільових програм розвитку галузей, суб'єктів господарювання, територій. Провідні вітчизняні науковці поділяють таку думку і наголошують, що активізація підприємництва на селі має сформулювати сприятливі засади розв'язання проблем села і розвитку сільських територій [9, с. 62; 3, с. 153].

Основними напрямками реалізації програм соціальної відповідальності вітчизняного аграрного підприємництва можуть стати: відродження та подальша розбудова соціальної інфраструктури села; формування та нарощування вартості інтелектуального капіталу сільських територій; вирішення екологічних проблем села; підвищення рівня соціально-економічного добробуту його мешканців та покращення якості життя населення сільських територій.

Оцінка можливостей реалізації вказаних соціально-відповідальних програм та здійснення моніторингу їх результативності неможливо без використання сучасних технологій аудиту соціальної відповідальності бізнес-структур.

Специфіка сфери і предмету аудиту соціальної відповідальності бізнесу у призмі забезпечення соціально-економічної безпеки сільських територій зумовлює його відмінність від ортодоксального методичного підходу, що визначає мету і завдання аудиту в класичному розумінні.

Головною метою аудиту соціальної відповідальності аграрного бізнесу в такому конкретному випадку є повне, достовірне та доречне інформаційно-аналітичне забезпечення процедури оцінки можливостей бізнес-структур щодо підвищення рівня соціально-економічної безпеки розвитку сільських територій.

Голинач Л.І. предметом аудиту соціальної відповідальності вбачає соціально-економічні відносини на підприємстві та відносини підприємства із суспільством (споживачами, бізнес-партнерами, акціонерами, громадськістю, державою). Об'єктом соціального аудиту на підприємстві виступають факти господарської діяльності підприємства, виражені у комплексі техніко-економічних показників, що свідчать про соціально відповідальну чи безвідповідальну поведінку бізнесу [4, с. 114]

Предмет аудиту соціальної відповідальності в аграрних формуваннях із врахуванням сучасної специфіки розвитку доцільно розширити за рахунок системи соціально-економічних відносин, які формуються на рівні бізнес-суб'єктів та громад певних сільських територій. При цьому одним з головних напрямків аудиту соціальної відповідальності має стати оцінка можливостей підприємств щодо забезпечення програм і проектів відродження сільських територій.

Доповнюючи склад об'єктів аудиту соціальної відповідальності бізнес-суб'єктів, доцільним є розширення їх меж та включення сукупності організаційних і управлінських процесів, які входять до системи управління соціально-орієнтованим аграрним бізнесом. Методичний базис аудиту таких процесів становить система показників, які визначають рівень соціальної активності аграрних підприємницьких структур як в межах діяльності суб'єкта господарювання, так і у системі індикаторів стану розвитку сільських територій.

Враховуючи розробки Комісії ООН зі сталого розвитку, стратегічною функцією індикаторів сталого розвитку сільських територій є інформаційне забезпечення суспільства щодо існуючих загроз у даній сфері, формування інформаційно-аналітичного підґрунтя для розробки рішень відносно їх усунення та досягнення стандартів якості життя сільського населення.

Сукупність індикаторів сталого розвитку, за пропозиціями міжнародних та міжурядових організацій, поділяють на чотири групи: 1) індикатори сталого соціального розвитку; 2) індикатори економічного розвитку; 3) екологічні індикатори; 4) інституційні індикатори [13, с. 106].

В.В. Борщевський оцінку рівня розвитку сільських територій дає в розрізі таких основних складових: в контексті продовольчої безпеки регіону (території); потенціал розвитку сільської території; стратегічні можливості подальшого розвитку сільських територій [1, с. 112].

Ознайомлення з методичними підходами різних вчених щодо оцінки рівня соціально-

економічного розвитку та безпеки сільських територій дозволили виділити ключові показники, до яких слід віднести: валовий регіональний продукт на душу населення; інвестиції в основний капітал; обсяг продовольства на душу населення; частка імпорту продовольчих товарів у структурі споживання; відсоток населення з доходами, які нижче прожиткового мінімуму; рівень зайнятості та безробіття; рівень доходів домогосподарств; охоплення сільських дітей дошкільними та шкільними закладами [7; 15, с. 66; 16, с. 409].

Виходячи з методичного базису оцінки рівня соціально-економічної безпеки сільських територій, до сукупності показників, за якими має проводитись аудит соціальної відповідальності бізнес-суб'єктів аграрної сфери, слід включити наступні: (табл. 1).

Таблиця 1

Критерії та індикатори аудиту соціальної відповідальності аграрного бізнесу в контексті забезпечення соціально-економічної безпеки сільських територій

Базові критерії соціальної відповідальності компанії	Критерії соціально відповідального аграрного бізнесу	Індикатори аудиту соціальної відповідальності бізнесу
економічні	виробництво якісної та безпечної сільськогосподарської продукції та продуктів харчування, рівень оплати праці персоналу, відповідність нормам і стандартам якості продукції, ефект від підприємницької діяльності	Витрати на впровадження екоінноваційних технологій; наявність та розмір заборгованості підприємства по заробітній платі; середній рівень заробітної плати; частка працівників, середньорічна заробітна плата яких менша за прожитковий мінімум; коефіцієнт плинності кадрів; розмір та частка прибутку, спрямованого на фінансування соціальних проектів
соціальні	Реалізація програм соціального захисту персоналу, морального стимулювання працівників, система відносин з територіальними громадами та органами управління, соціальний ефект бізнесу	Розмір витрат на соціальний захист персоналу; частка витрат на соціальні заходи у структурі витрат, річний обсяг витрат підприємства на охорону праці, річний обсяг витрат на соціальні заходи, обсяг соціальних інвестицій всього та одну особу
юридичні	Прозорість у сплаті податків, дотримання умов чинного законодавства, дотримання умов господарських договорів	Наявність заборгованості за виплатами працівникам; наявність порушених договорів
етичні	Реалізація благодійних і спонсорських проектів, формування позитивного іміджу підприємства	Обсяг витрат на програми соціального розвитку території
екологічні	Рівень безпеки сільської території для здоров'я людей	Річний обсяг витрат на охорону та покращення навколишнього середовища

Джерело: авторська розробка

З огляду на специфіку здійснення аудиту соціальної відповідальності аграрних формувань в розрізі ключових критеріїв і системи індикаторів, значна увага при його проведенні приділяється аудиту витрат підприємства на проведення заходів соціальної спрямованості. Основним нормативним актом, який регламентує відображення в обліку таких витрат, є П(С)БО 16 «Витрати». Він регламентує віднесення витрат, пов'язаних із соціальною відповідальністю сільськогосподарського підприємства на собівартість виробленої продукції та стосується, перш за все, витрат на оплату праці персоналу, охорону праці та навколишнього середовища, розміру та обсягів корпоративних витрат аграрної бізнес-структури, витрат на здійснення аудиту та надання інших послуг [10].

Кукоба В.П., досліджуючи аспекти аудиту корпоративної соціальної відповідальності, наголошує на необхідності внесення відповідні уточнення у діючий План рахунків бухгалтерського обліку з метою більш повного віддзеркалення інформації щодо соціальних виплат працівникам, а також у методику аудиту підприємства. На це ж саме слід звернути увагу при аудиті адміністративних витрат, де доцільно виокремлювати ще і витрати на організаційно-розпорядче та правове забезпечення реалізації соціальних заходів підприємства [8].

Слушною є також деталізація субрахунку 443 «Прибуток, використаний у звітному періоді», на якому доцільно обліковувати витрати, пов'язані із реалізацією аграрним підприємством соціальних програм розвитку сільських територій на окремі субрахунки (рахунки третього порядку), на яких будуть відображатись витрати за об'єктами конкретних соціальних проектів. Така деталізація дозволить надати необхідний обсяг інформації при здійсненні аудиту соціальної відповідальності суб'єктів аграрного бізнесу та дані про джерела фінансування розвитку сільських територій.

Методичний базис аудиту соціальної відповідальності аграрних формувань має об'єктивно доповнюватись рівневими контурами, які безпосередньо, конкретизують предмет такого аудиту, спектр його об'єктів та систему індикаторів аудиторської перевірки. З класичних методичних підходів корпоративної соціальної відповідальності вважаємо доцільним розмежувати чотири рівні аудиту соціальної відповідальності аграрного бізнесу.

Перший рівень (базовий) – аудит рівня відповідності бізнес-структури діючим стандартами нормативно-правового поля (як з боку зовнішнього середовища, так і боку галузевого та внутрішньофірмового нормативно-правового поля).

Другий рівень (внутрішньофірмовий) – аудит рівня відповідальності аграрного підприємства перед власним персоналом.

Третій рівень (партнерський) – аудит рівня відповідальності аграрного формування перед постачальниками, клієнтами, покупцями тощо.

Четвертий рівень (суспільний або громадський) – аудит рівня відповідальності аграрного бізнес-суб'єкту перед населенням сільської території, де розташоване і діє дане агроформування, відповідальність перед суспільними громадами та суспільством в цілому.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, аудит соціальної відповідальності аграрних формувань здійснюється на найвищому рівні суспільного сприйняття бізнесу та бізнесової поведінки господарюючих в аграрній сфері суб'єктів. Вирішення стратегічного завдання забезпечення соціально-економічної безпеки сільських територій неможливо без підвищення рівня соціальної відповідальності на всіх рівнях суспільної діяльності підприємницьких суб'єктів. Аудит при цьому виконує найважливішу функцію інформаційно-аналітичного забезпечення моніторингу рівня безпеки сільських територій, популяризації соціальних програм розвитку села та зміни кардинальної парадигми сприйняття сільських територій виключно як об'єкту державного і місцевого фінансового забезпечення.

Рівнева деталізація соціальної відповідальності аграрного бізнесу вимагає подальшого опрацювання стандартів соціальної відповідальності підприємництва, нормативних параметрів соціально-економічної безпеки розвитку сільських територій, індикаторів аудиту в розрізі кожного рівня проведення аудиторських перевірок. Все це постає предметом подальших наукових досліджень і розробок у спектрі обраної науково-практичної проблематики.

Література

1. Борщевський В.В. Розвиток сільських територій в системі євроінтеграційних пріоритетів України : монографія / В.В. Борщевський. – Львів, 2012. – 216 с.
2. Васильців Т.Г. Розвиток сільських територій як стратегічний пріоритет зміцнення економічної безпеки держави / Т.Г. Васильців, В.В. Бойко // Стратегічні пріоритети. – 2015. – № 2(35). – С. 58-64.
3. Гнат'єва Т.М. Вплив соціальної відповідальності бізнесу на конкурентоздатність підприємств аграрного сектору / Т.М. Гнат'єва, О.В. Ніколюк // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. – 2014. – № 4(76). – С. 151-158.
4. Голінач Л.І. Сутність соціального аудиту в процесі утвердження соціальної відповідальності бізнесу / Л.І. Голінач // Економічний аналіз. – 2014. – № 2. – С. 113-118.
5. Гришова І.Ю. Пріоритетні напрями реструктуризації як метод підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств / І.Ю. Гришова, О.В. Митяй // Економічний простір: Збірник наукових праць. – 2015. – №100. – С. 125-136.
6. Державна цільова програма сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету міністрів України від 3.04.2010р. № 121-р. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/121-2010-%D1%80>
7. Забуранна Л.В. Методичні підходи до моніторингу стану соціально-економічного розвитку сільських територій [Електронний ресурс] / Л.В. Забуранна, О.О. Корнійчук // Ефективна економіка. – 2015. – № 10. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua>.
8. Кукоба В.П. Корпоративна соціальна відповідальність підприємства: аспекти сучасного обліку та аудиту витрат [Електронний ресурс] / В.П. Кукоба // Ефективна економіка. – 2012. – № 8. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1312>
9. Охріменко О.О. Соціальна відповідальність: навч. посіб. / О.О. Охріменко, Т.В. Іванова. – К. : «Київський політехнічний інститут». – 2015. – 180 с.
10. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 16 «Витрати». Наказ Міністерства фінансів України від 31.12.99 N 318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO16>.
11. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 зі змінами та доповненнями. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
12. Саблук П.Т. Наукові (економічні) центри розвитку сільських територій в управлінні аграрною економікою / П.Т. Саблук, Л.І. Курило // Економіка АПК. – 2014. – № 5. – С. 51-56.
13. Садовенко А.П. Сталий розвиток суспільства : навч. посіб. / А.П. Садовенко, Л.Ц. Масловська, В.І. Серєда. – К. : Акад. муніципального упр., 2011. – С. 101–118.
14. Третяк А.М. Наукові основи економіки землекористування та землевпорядкування / А.М. Третяк, В.М. Другак. – К. : ЦЗРУ, 2003. – 337 с.
15. Хоружий Г.Ф. Моральний вимір економіки: соціальна відповідальність бізнесу та економічна

ефективність : монографія / Г.Ф. Хоружий. – К. : УБС НБУ, 2009. – 255 с.

16. Шулуc А.А. Социальный аудит / А.А. Шулуc. – М. «Академический проект», 2008. – 620 с.

17. Юрчишин В.В. Сільські території як системоутворюючі фактори розвитку аграрного сектора економіки / В.В. Юрчишин // Економіка АПК. – 2005. – № 3(125). – С. 3-10.

References

1. Borschevskiy, V. (2012), *Rozvytok silskykh terytorii v systemi yevrointehratsiinykh prioritetiv Ukrainy* [Development of rural territories in the system of Euro-integration priorities of Ukraine], monograph, Lviv, Ukraine, 216 p.
2. Vasylytsiv, T.H. and Boiko, V.V. (2015), "Development of rural areas as a strategic priority of strengthening the economic security of the state", *Stratehichni priorytety*, no. 2(35), pp. 58-64.
3. Hnatyeva, T. and Nikoliuk, O. (2014), "The Impact of social responsibility on the competitiveness of agricultural enterprises", *Visnyk Chernihivskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu*, no. 4(76), pp. 151-158.
4. Holinach, L. (2014), "The Essence of social audit in the approval process of social responsibility of business", *Ekonomichnyi analiz*, no. 2, pp. 113-118.
5. Grishova, I. and Mytiai, O. (2015), "Priority directions of restructuring as a method of improving the competitiveness of agricultural enterprises", *Ekonomichnyi prostir: Zbirnyk naukovykh prats*, no. 100, p. 125-136.
6. Cabinet of Ministers of Ukraine (2010), "The state target program for sustainable rural development for the period till 2020", Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 3.04.2010, N. 121-p. available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/121-2010-%D1%80> (access date February 12, 2016).
7. Zaburanna, L.V. and Korniiichuk, O.O. (2015), "Methodical approaches to monitoring the status of socio-ekonomichnogo rural development", *Efektivna ekonomika*, no. 10, available at: <http://economy.nayka.com.ua>. (access date February 12, 2016).
8. Kukoba, V. (2012), "Korporativna social responsibility of the enterprise: aspects of modern accounting and auditing costs", *Efektivna ekonomika*, no. 8, available at: <http://economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1312> (access date February 12, 2016).
9. Okhrimenko, A. and Ivanova, T. (2015), *Sotsialna vidpovidalnist* [Social responsibility], Kyivskiy politekhnichnyi instytut, tutorial, Kyiv, Ukraine, 180 p.
10. Ministry of Finance of Ukraine (1999), National standard accounting 16 "Expenses": Order of the Ministry of Finance of Ukraine from 31.12.99 N 318. available at: <http://buhgalter911.com/Res/PSBO/PSBO16>. (access date February 10, 2016).
11. Law of Ukraine (2003), "On the basics of national security of Ukraine", Law of Ukraine from 19.06.2003 with changes and additions, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-15> (access date February 10, 2016)..
12. Sabluk, P. and Kurylo, L. (2014), "Scientific (economic) development centres of the rural areas in the management of agrarian economy", *Ekonomika APK*, no. 5, pp. 51-56.
13. Sadovenko, A., Maslovska, T. and Sereda, V. (2011), *Stalyi rozvytok suspilstva* [Sustainable Development of Society], tutorial, Akad. munitsypalnoho upr., Kyiv, Ukraine, pp. 101-118.
14. Tretyak, A. and Druhak, V. (2003), *Naukovi osnovy ekonomiky zemlekorystuvannia ta zemlevporiadkuvannia* [Scientific basis of the Economics of land use and land management], TsZRU, Kyiv, Ukraine, 337 p.
15. Khoruzhyi, H.F. (2009), *Moralnyi vymir ekonomiky: sotsialna vidpovidalnist biznesu ta ekonomichna efektyvnist* [The Moral dimension of Economics: the social liability of business and economic efficiency], monograph, UBS NBU, Kyiv, Ukraine, 255 p.
16. Shulus, A. (2008), *Sotsialnyy audit* [Social audit], Akademicheskyy proyekt, Moscow, Russia, 620 p.
17. Yurchyshyn, V. (2005), "Rural areas as a backbone factor of development of agrarian sector of economy", *Ekonomika APK*, no. 3 (125), pp. 3-10.